

ПРЕДАНИЕТО ЗА ОСНОВАЊЕТО НА МАКЕДОНСКОТО КРАЛСТВО

Катерина Младеновска-Ристовска

Институт за национална историја, Скопје, Македонија

Keywords: myth, Herodotus, Macedonian Kingdom, Perdikkas I, Alexander I Philhellene.

Summary: The previous scientific research generally accepted the oldest complete mythological tale from the ancient tradition for the Argive origin of the first Macedonian royal dynasty, for the first time recorded by Herodotus. According to him, three brothers, descendants of Temenus, thus known as Temenidae, came from Argos to Upper Macedonia, imposed their authority over other Macedonians and united them, founding their own royal dynasty known as Argeadae.

This tradition was transformed according to the personal interest and proheleneic political commitments of Alexander I Philhellene, who wanted to resurrect his reputation in the Macedonian society, but also to provide support and prestige in the Hellenic world. The Macedonian royal dynasty was associated with the mythical hero Heracles, because of the proheleneic political reasons, so that the Macedonian kings would emphasize their cultural and divine origin and as seeming Hellenes be more directly involved in the Hellenic political struggles for dominance.

Herodotus does not specify the location of the city of Argos, and in ancient times there were even seven cities and areas with the same naming. Due to unsustainable hypothesis of many researchers that the Macedonians were of Doric origin, it is usually identified with the Argos in the Peloponnese, which leads to the logical conclusion that Macedonian royal dynasty of the Argeadae has Hellenic origin. This is for centuries uncritically used or misused in historiography, particularly when the Hellenic origin of the ancient Macedonians is preferred. But all doubts for locating the city of Argos as the place of origin of the Macedonian royal dynasty of the Argeadae move away the historical sources that indicated that they were from Argos in Orestis, in Upper Macedonia.

The myth of the foundation of the Macedonian kingdom is one of the earliest stories about the beliefs of the ancient Macedonians, with synthesized symbolism and wide area for various paper's comments.

Основањето на Македонското Кралство, македонската кралска династија на Аргеадите и почетокот на владеењето на првиот македонски крал Пердика, старите хронографи го датираат во 707 год. пр. н.е.

Досегашните научни истражувања, главно, го прифаќале најстарото целовито заокружено митолошко предание од античката традиција за аргејското потекло на историски првата македонска кралска династија. Според него, во тогашна Горна Македонија дошле тројца браќа од Аргос, потомци на Темен, поради што се познати и како Темениди, коишто ја наметнале својата власт над останатите Македонци и ги обединиле, основајќи своја кралска династија, позната како Аргеади.

Митолошкото предание за основањето на кралската династија Аргеади во зачуваните историски извори до наши дни, како најран запишувач, ни го соопштува Херодот (околу 484-425 год. пр. н.е.). Тој престојувал во Македонија во 460 год. пр. н.е., во времето на владеењето на македонскиот крал Александар I Филхелен и ги запишал информациите директно слушнати од самите Македонци и веројатно токму на македонскиот кралски двор. Тоа, веројатно, било општопознато, но тенденциозно преобликувано предание според тогашните општествено-политички услови во Македонија и околниот свет, кое изворно го запишал Херодот и го поместил во својата историја. Во него се вели:

„137. А на тој Александар предок во седмо колено му е Пердика, кој на овој начин воспоставил власт и застанал на престолот во Македонија. Од Арг избегале кај Илирите тројца браќа, кои биле потомци на Темен: тоа биле Гаван, Аероп и Пердика. Откај Илирите, преминувајќи ги планините, втасале во Горна Македонија, во градот Лебаја. Таму се главиле слуги за плата кај кралот, и тоа, едниот ги пасел коњите, другиот говедата, а најмладиот од нив, Пердика, козите и овците. Во тие стари времиња и луѓето, кои биле на власт, биле сиромашни, не само масите, па жената на кралот сама им го готвела јадењето на слугите. И секогаш кога печела леб, лебот на слугата Пердика сам од себе нараснувал двојно. Бидејќи тоа постојано се случувало, кралицата му кажала на својот маж. Кога кралот го чул тоа, веднаш помислил дека тоа е божјо чудо и дека предвестува нешто големо. Затоа, ги повикал слугите и им рекол да си одат од неговата земја. Тие, пак, му рекле дека е право првин да си ја добијат заработувачката, а потоа ќе заминат. А кралот, кога слушнал дека зборуваат за плата, залуден од некој бог, покажувајќи на она место на подот, каде што се спуштале сончевите зраци што влегувале низ оној отвор на покривот низ кој излегува чадот од куќата, рекол: 'Еве, ви ја давам платата што вие ја заслуживте'. Гаван и Аероп, постарите браќа, слушајќи го тоа, останале стаписани, а најмладиот рекол вака: 'Го примам, кралу, тоа што ни го даваш'. Притоа со ножот, што случајно го

имал кај себе, го заокружил тоа место на кукниот под, каде што паѓале зраците. Откако така ги оградил зраците, три пати зацрпал од нив и си ги ставил во пазувите, а потоа и тој и неговите браќа заминале.

138. Кога заминале тие, некој од советниците му објаснил на кралот што значи тоа што го направило момчето и со каква мисла најмладиот од браќата го зел понуденото. Кога го чул тоа кралот, се наостршил и пратил коњаници за да ги убијат момчињата. Во таа земја има една река на која потомците на тие мажи од Арг ѝ прине-суваат жртви како на свој спасител. Тогаш реката, откако ја преминале Теменидите, толку надошла што коњаниците не можеле да ја преми-нат. Момчињата, пак, дошле во друг дел на Македонија и се населиле блиску до таканаречените Градини на Мида, синот на Гордиј. Во нив сами од себе растат трендафили од кои секој има по шеесет цветни ливчиња, а со мирзбата ги надминуваат сите други трендафили. Во тие градини, како што прикажуваат Македонците, бил фатен Силен. Над градините се издига планина, која се вика Бермиј, а е непроодна поради снег и студ. Откако го зазеле тоа место, браќата, тргнувајќи оттаму, преземале напади, па ги покориле и другите делови на Маке-донија (Херодот, 1998: VIII, 137-138).“

За нас е наполно прифатлив коментарот на Борза дека поголем дел од приказната на Херодот е раскажана без критичко толкување на нејзиното значење, како целосно да го повторува она што го слушнал. Исто така, секој сериозен истражувач ќе се сложи и со неговиот став дека е ризично да ѝ се дава историска веродостојност на оваа приказна (Borza, 1990: стр. 81).

Ова предание е преобликувано според личниот интерес и прохеленските политички определби на кралот Александар I Филхелен да го воскресне својот углед во македонската средина, но и да обезбеди поддршка и престиж во хеленскиот свет како претставник на династијата Аргеади со божествено хеленско потекло и славно хеленско минато. Тоа е изразено во: наведеното божествено натчовечко потекло на тројцата браќа, што посредно ги поврзува за теменидската лоза од пелопонескиот Аргос, која според хеленската митологија водела директно потекло од синот на Севс, славниот Херакле; грижата за козите токму од најмалиот брат Пердика; волшебното („двојно“) нараснување на тестото за лебот на Пердика; сонцето како божествен симбол; и волшебството на реката-спасителка, која надошла за да им ги спаси животите на тројцата браќа Аргеади. Сето тоа се факти, кои требале да го поткрепат наводното божествено потекло на македонската владетелска династија. Сепак, сите наведени фактографски податоци заслужуваат посебно внимателна анализа, со можно поставување

научни хипотези, кои би можеле барем да нè доближат до конечниот одговор за потеклото на македонската кралска династија Аргеади. Но, да почнеме редум.

Тројцата браќа Гаван, Аероп и Пердика кај Херодот се претставени како потомци на Темен, син на Аристомас, Хераклејд (потомок на Херакле). Неговите потомци, наречени Темениди, владееле во Аргос. Поврзувањето на македонската кралска династија со Хераклејдите, односно со митскиот херој Херакле, било резултат на чисто прохеленски политички причини, со цел македонските кралеви да го истакнат своето културно и божествено потекло и како божемни Хелени подиректно да се вклучат во хеленските политички борби за превласт.¹

Херодот соопштува дека тројцата браќа избегале од Аргос кај Илирите. Имајќи предвид дека во античкото време постоеле дури седум градови и области со тоа именување, а тој не ја прецизира местоположбата на овој град, кај многу истражувачи се создала забуна, која оставила простор и за нивни навивачки страсти во определбата на кој град се однесува.

Името Аргос го носеле следните (седум) градови и области и тоа: 1. главниот град на Арголида на реката Инах на Пелопонес, сега Argi, со придавката [αχαϊσκι]; 2. област во којашто владеел Ага-мемнон, со главен град Микена; 3. целиот Пелопонес, познат уште како Аргос на Јасос (синот на Аргос, владетелот на Пелопонес); 4. тесалската рамница, на најголемата и најпознатата река во Тесалија Пенеј, со придавката (пелазгиска); 5. главниот град на Амфилохија, област во Акарнанија, сега Филоки, основан од синот на Амфијарај од Аргос, Амфилох; 6. најстариот и главен град на Орестида, Аргос Орес-тидски, во Горна Македонија, близу сегашниот град *Kastoria* (Костур); и 7. истоимениот град кај сегашното с. Водоврати во Средно Повар-дарје во тогашна Пајонија. Значи, само по себе искрснува прашањето: кој е споменатиот Аргос од наведените кај Херодот?

Поради неодржливата хипотеза на повеќе истражувачи и приредувачи на делото на Херодот дека Македонците биле од дорско потекло, тој обично се поистоветува со Аргос на реката Инах, тогашен главен град на Арголида, на Пелопонес. Тоа лоцирање наведувало на логичен заклучок дека македонската кралска династија Аргеади има хеленско потекло и тој со векови некритички е користен или

¹ Многу кралски семејства во антиката настојувале да го докажат своето потекло од Хераклејдите. Такви примери имало не само на Пелопонес и во Македонија, туку и подалеку, како на пример на островот Родос и во Лидија.

злоупотребуван во историографијата, особено кога се протежирало хеленското потекло на античките Македонци.

Некои истражувачи безрезервно го поистоветуваат и го поистоветуваат етничкото потекло на античките Македонци со Хелените, а други нив ги сметале и ги сметаат за народ со посебно етничко потекло, но поради погрешното лоцирање на Аргос, им припишувале и им припишуваат наметната кралска династија Аргеади од хеленско потекло. Тоа го поткрепуваат и со едно писмо на Исократ од 346 год. пред н.е., упатено до македонскиот крал Филип II Македонски, каде, меѓу другото, пишува: „Хелените не се навикнати да поднесуваат монархија, а другите народи не се во состојба без таква власт да го управуваат својот живот“, па наводно затоа Аргеадите отишле да владеат кај туѓ народ во Македонија. Притоа, тој му дава совет „да им биде добротвор на Хелените, крал на Македонците и господар на барбарите“ (Проева, 1997: стр. 82).

Во неговите анализи за минатото на античките Македонци, Борза мошне проникливо воочил дека аргејскиот контекст е митски, можеби дел од пропагандата на V век, и смета дека треба да се објасни историското милје во коешто ваквите приказни се рашириле и се обожувале. Притоа додава дека аргејскиот контекст е сомнителен, бидејќи во V век пр. н.е. било модерно сите видови херојски и митски дела да се поврзуваат со славната Аргејска држава,² па според тоа Теменидите во Македонија се измислица на самите Македонци, со цел делумно да ѝ дадат вистинитост на изјавата на Александар I Филхелен за хеленското потекло, придодадени и со цел да ги изменат некои половично закопани приказни за предците што долго време егзистирале меѓу Македонците во врска со нивното потекло. Затоа, тој оправдано заклучува дека „Она што се раширило во V век е македонската (поттикнувата) приказна за аргејското потекло на куќата на Аргеадите, којашто веројатно може да се поврзе со нејзиниот извор, Александар I. Теменидите мораат да исчезнат од историјата, правејќи ги непотребни сите дискусии за нив како историски личности. Натаму македонската кралска куќа ќе се вика Аргеади.“ Според Борза, Македонците од V век биле помалку сигурни во хеленското потекло отколку современите автори. (Borza, 1990: стр. 81-84)

Историското милје и околностите да се пројави прохелен-ството на македонскиот двор, биле природни за тоа време и очекувани во

² Според Ајсхил, Аргос владее со сè, сè до реката Стримон. Него Ајсхил го користи и како заднина за *Орестија*.

остварувањето на владетелските амбиции во постојаната борба за превласт. Поконкретно, кога на престолот дошол Александар I Филхелен во 498 год. пр. н.е., тој ги проширил границите до западниот брег на реката Стримон и водел прохеленска политика. Во времето на неговото владеење, Македонија се издигнала во помоќна држава од разединетите хеленски полиси. Тој сакал да воспостави со нив поблиски односи и да преземе водечка улога во хеленскиот свет. Измислениот мит за учеството на олимписките игри можел да значи излегување на хеленската сцена, но за тоа била потребна и измислената родословна приказна за хеленското потекло како услов за учество, зашто се работело за исклучиво хеленски олимписки игри.

Од политички и економски причини, Хелените можеле да го прифатат и тој новосоздаден мит за хеленското потекло на македонската кралска династија Аргеади, како оправдување на хеленската колонизација на македонскиот морски брег, задржувајќи го пазарот за дрво и смола за градење на бродови и др. (Проева, 1997: стр. 84).

Самиот Херодот, во епизодата за учеството на Александар I Филхелен на олимписките игри, ни соопштува дека Македонците не биле прифаќани како Хелени и не случајно судиите „не му допуштиле да земе учество, велејќи дека натпреварот не е за натпреварувачи барбари, туку за Хелени“. Сепак за да учествува на игрите, што дотогаш не му било дозволено на ниту еден Македонец, тој морал да го докажува своето наводно хеленско потекло, за што најпогоден привиден доказ бил фактот дека е Аргеец, од Аргос, користејќи ја хомонимијата меѓу Аргос Орестидски и Аргос на Пелопонес за божемното хеленско потекло, заменувајќи го македонскиот орестидски Аргос со попознатиот пелопонески Аргос,³ во што малку кој можел да поверува, па ниту Херодот, но кому очигледно му одговарала оваа македонска пропаганда.⁴ Дека и самиот Херодот не верувал во неговото хеленско потекло сведочи фактот што на едно место пишува дека Тесалците биле првите Хелени што ја признале персиската власт (Херодот, 1998: VIII, 130).

³ Истата хомонимија е употребена и за татковината на познатиот војсководец Агамемнон, кој потекнува од Аргос, но не оној на Пелопонес покрај реката Инах, туку од Аргос во Тесалија покрај реката Пенеј. Неговата татко-вина во Хомеровата *Илијада* се среќава и како Пелазгиски Аргос (Хомер, 1982: II, 681) и како Ахајски Аргос (Хомер, 1982: IX, 141). Кога Аргос на Пелопонес доживеал процут, народните пејачи започнале со него да ја поистоветуваат татковината на Агамемнон и така тој станал „голем микенски базиленс“.

⁴ Аминта, таткото на Александар, е наречен Хелен, за да биде приказната уверлива (Херодот, 1998: V, 20).

Еве го изворниот текст на Херодот:

„А дека тие потомци на Пердика се Хелени, како што самите зборуваат, и јас така знам, па во натамошното мое излагање ќе покажам дека се Хелени. Впрочем, и оние што ги водат натпреварите на Хелените во Олимпија им го признале тоа. Имено, кога Александар сакал да се натпреварува и кога слегол таму, оние Хелени кои требало да се натпреваруваат во трчање не му допуштиле да земе учество, велејќи дека натпреварот не е за натпреварувачи барбари, туку за Хелени. Но кога Александар изјавил дека е Аргеец, му било признато дека е Хелен и тој, натпреварувајќи се, го поделил првото место со друг тркач (Херодот, 1998: V, 22).“

Значи, дури откако докажал дека е по потекло од Аргос, Александар I Филхелен повеќе не бил сметан за барбарин од страна на Хелените.

Овој измислен мит за победата на олимписките игри веројатно е резултат на пропагандата на Александар I Филхелен, со цел да се исфрли од сеќавање поранешното проперсиско однесување на неговиот татко, од кого го наследил престолот. Во прилог на ова објаснение за настанокот на митот се и сочуваните списоци (Eusebius, 1818: I) со победниците на олимписките игри, каде што наводно победил, според Херодот (Херодот, 1998: V, 22), а на нив го нема неговото име. Прифаќањето на пропагандата на античките македонски кралеви дека се од хеленско потекло, за науката е несоодветно.⁵

Забележаниот мит за македонската кралска династија Аргеади од Херодот или од македонските извори на кои им било извршено влијание, некритички го презел и хеленскиот историчар од Атина Тукидид (460-400 год. пр. н.е.), кој пишува:

„Сегашната приморска Македонија најнапред ја завладеал Александар, таткото на Пердика [II] и неговите прадедовци Теменидите, коишто во минатото произлегле од Аргос (Thucydides, 1942: II, 99, 3).“

⁵ Како резултат на својата прохеленска политика Александар I во историјата е познат како „Филхелен“, но употребата на овој епитет е подоцнежна. Нема потврда од ниту еден современик на Александар I (како на при-мер Херодот) дека тој го носел овој епитет за време на неговото владеење.

Некои современи автори епитетот „Филхелен“ го сметаат за синоним за „Хелен“ и ова го користат за докажување на хеленското потекло на македонската кралска куќа на Аргеадите. Сосем е излишно да се коментира оваа бесмислена теза, бидејќи е нормално епитет „Филхелен“ да му се даде на некој што не е Хелен, а апсурдно е еден Хелен да се нарекува „Љубител на Хелените“. Напротив, овој епитет е уште еден аргумент повеќе во отфрлањето на тезата за хеленското потекло на македонската кралска куќа на Аргеадите.

Понатаму, Тукидид додава:

„Во сите области двете држави⁶ пројавиле голема енергија. И двете држави испратиле пратеници по крајбрежјето на Тракија и кај Пердика и го убедиле да склучи сојуз со нив. Тој навистина не се отргнал веднаш од Атина, но имал намера да го стори тоа, бидејќи пред очи го имал примерот на Аргос;⁷ притоа тој самиот, по потекло, бил од Аргос (Thucydides, 1942: V, 80, 2).“

И во двата фрагмента Тукидид се осврнува на потеклото на првата македонска кралска династија и укажува дека таа потекнува од Аргос, но повторно, исто како и Херодот, не прецизира од кој Аргос.

Значи, се создала една фактографија, која заведувала дел од истражувачите и тие ја запоставувале можноста таа информација да се однесува и на некој друг град Аргос, кој не е хеленски.

Сите дилеми за лоцирањето на градот Аргос, како место на потеклото на македонската кралска династија Аргеади, ги отклонуваат историските извори во кои е наведено дека тие биле од Аргос Орестидски (Arrianus, 1907: 63; Diodorus, 1896: VII, 15; Syncellus, 1829: I, 373), најстариот и главен град на Орестидата и Орестите, во Горна Македонија, близу сегашниот град *Kastoria* (Костур).

И според повеќе други историски извори, во многу други при-лики, божемното хеленско потекло на античките Македонци и нивните кралеви не им било признавано.⁸

Се чини несомнено дека македонската кралска династија Аргеади потекнувала од орестската племенска аристократија и од областа Орестидата започнала да ги покорува соседните области и да ја проширува својата власт.

⁶ Фрагментот се однесува на пелопонескиот град Аргос и Спарта, коишто во 418 год. пр. н.е., за време на Пелопонеската војна, склучиле сојуз во времетраење од 50 години. Веднаш потоа, го убедиле и Пердика да се придружи на Сојузот иако тој во моментот не бил подготвен да ја напушти Атина. Што го натерало да се придружи на новата коалиција, може само да се нагаѓа.

⁷ Пелопонескиот град Аргос, исто така, водел променлива политика за време на Пелопонеската војна, најпрвин склучувајќи сојуз со Атина, а потем со Спарта.

⁸ На пример, софистот Трасимах од Халкедон, во говорот *За Лариша-ните*, меѓу другото, за македонскиот крал Архелај напишал: „Треба ли да му служиме на Архелај, Хелени, на еден барбарин?“. А тоа само ги потврдува напорите зошто кралот Архелај I така упорно ја спроведува долгорочната политика на хеленизација на своето кралство - за да се приближи до хеленскиот свет, кој игнорантски се дистанцирал од него. Исто така, Демостен во еден говор за Филип II рекол: дека тој „не само што не е Хелен, ниту пак има нешто хеленско, туку е барбарин од земја за која не би можел нешто убаво да кажеш, еден никаков Македонец, од земја од која човек порано ни роб не би купил“ (Demosthenes, 1966: *Phil.* 3, 31).

Но, сега детаљно да го разгледаме текстот на преданието запишано од Херодот. Ако избегале тројцата браќа Гаван, Аероп и Пердика од Аргос Орестидски, тоа значи дека оттаму принудно се иселиле поради некаква закана или пред некаква опасност. Како „потомци на Темен“, е можно тие да ѝ припаѓале на тамошната владејачка аристо-кратија, па причините за нивното пребегнување да биле од политичка природа или како резултат на борба за превласт. Тие не случајно избегале кај Илирите, по потешко преодниот пат, а не во некој друг поблизок крај со посродна етничка структура. Но, не останале таму, туку пак ги преминале планините и втасале во градот Лебаја во Горна Македонија.

И тука веднаш само по себе искрснува прашањето, зошто тие не останале кај Илирите?

Може да се претпостави дека тоа било само првично најприфатливо привремено решение или како тугинци не биле адекватно прифатени според очекувањата. Но, секако, не биле прифатени непријателски, бидејќи во тој случај не би ги заштитиле своите животи за да можат да пребегнат преку тешко преодните планини кон градот Лебаја во Горна Македонија.

Сега се поставува ново прашање, зошто тројцата браќа Темениди откај Илирите пребегнале токму во градот Лебаја во Горна Македонија?

Од неодамна е откриена и точната локација на градот Лебаја. Имено во селото *Leukopetra* (Извор) беше откриен еден натпис (Petsas, 1983: стр. 238), каде е запишана посветата на еден ослободен роб и чиј текст гласи: „Автохтоната мајка на боговите кај Алебеа, село (припоено) кон Елимеја“. Бидејќи ја знаеме точната локација на Елимеја, ако Алебеја соодветствува на Лебаја,⁹ што е најверојатно, ние можеме да ја сместиме Лебаја во западниот дел на Пиерија. Ова се совпаѓа со нашето сознание дека најраната татковина на Македонците била околу Пиерија и Олимп и Хесиодовото известување за митските предци на оваа област, каде што тој вели дека господарот на светот луѓето и боговите, Севс, бил во врска со Тија, ќерката на Девкалион, која му родила: „два сина, Магнет и Македон, кој се радувал на коњи, кои се населиле околу Пиерија и Олимп“ (Hesiodus, 1913: *Cat. Gyn.*, fr. 3).

Значи, тројцата браќа „се главиле слуги за плата кај кралот“ во градот Лебаја и тоа, едниот ги пасел коњите, другиот говедата, а

⁹ Според Н. Проева: „се чини дека на натписите од светилиштето на автохтоната мајка на Боговите во с. *Leukopetra* (Извор) го имаме македонскиот облик на името на градот Алебеа (етник *Alebeoi*) за грчката граfiја *Lebaie* забележана кај Херодот, каде му служеле на кралот чие име не го забележал“ (Проева, 1997: стр. 43).

најмладиот од нив, Пердика, козите и овците. Не случајно во митот токму Пердика бил определен да се грижи за ситниот добиток, во кој спаѓаат и козите. Со тоа всушност се оправдувало проширувањето на неговото владеење и изградбата на престолнината Ајга, чие име и симболи (вклучувајќи ги и кралските симболи и маскоти), се поврзуваат токму со коза, која како маскота на кралевите е присутна на кованиците сребрени пари на Александар I Филхелен и имала значајна улога во дворскиот церемонијал.

Исто така, пред нас се поставува прашањето: од каква во каква средина дошле тројцата браќа Темениди?

Бидејќи се главиле како слуги, тие очигледно немале свој капитал, па биле приморани да слугуваат за издршка сведена само на храна и облека. Херодот соопштува дека „се главиле за плата“, но од натамошниот тек на приказната и настанатото недоразбирање, не се добива впечаток дека имало таков меѓусебен договор за надоместок.

Нивниот домаќин, наведениот крал на Лебаја, веројатно бил племенски старешина кој се поистоветувал со кралевите на хеленските градови. Тој бил сточарски аристократ, кој располагал со три посебни стада – стадо коњи, стадо говеда и стадо овци и кози. Како таков, тој сепак не се сметал за особено побогат од неговите сожителите, бидејќи неговата сопруга „сама им го готвела јадењето на слугите“ и тоа по еден леб за секој од нив, значи во подеднаква количина. Можно е нему да не му било познато паричното стопанство поради што доаѓа до подоцнежното недоразбирање.

За верувањата на Лебајците немаме доволно информации, но Херодот потврдува дека верувале во божја сила и чуда во секојдневниот живот. Еден таков пример се потврдува и во случајот со нарачувањето на лебот, кога постојано „лебот на слугата Пердика сам од себе нарачувал двојно“. Кога кралот го слушнал тоа од кралицата, веднаш помислил на божјо чудо, кое предвестува нешто големо, па ги отпуштил слугите да си заминат.

За жал, ние не располагаме со други примери од нивните верувања за месењето на тестото и печењето на лебот, па не можеме да навлеземе во суштината на проблемот, но останува загатката зошто лебовите биле делбено наменувани уште при месењето, а не по печењето.

И за разрешувањето на недоразбирањето со меѓусебното раздолжување Херодот употребува загадочна симболика. Тие си ја побарале платата пред да си заминат, на што кралот како да заборавил или пак тоа не било својствено во нивната средина, па „кога слушнал дека зборуваат за плата, залуден од некој бог, покажувајќи на она

место на подот каде што се спуштале сончевите зраци што влегувале низ оној отвор на покривот низ кој излегува чадот од куќата, рекол: „Еве, ви ја давам платата што ја заслуживте вие“. Гаван и Аероп, постарите браќа, слушајќи го тоа, останале стаписани, а најмладиот рекол вака: „Го примаме, кралу, тоа што ни го даваш“. Притоа со ножот, што случајно го имал кај себе, го заокружил тоа место на куќниот под, каде што паѓале зраците. Откако така ги огради зраците, три пати зацрпал од нив и си ги ставил во пазувите, а потоа и тој и неговите браќа заминале.“

Од овој фрагмент на преданието дознаваме дека кралската куќа во Лебаја е скромна куќа со огниште и широка баца за да може низ неа да допрат сончевите зраци до подот на просторијата каде биле кралот и слугите. Кралот го фатил бес при самото споменување на платата, која можеби не можел да ја исплати поради неразвиената парична размена. Тоа укажува дека можеби и немале претходен договор за некаков надомест, па се поставува прашањето: дали тие работеле само за одржување на голата егзистенција или работеле за надомест во натура?

Да не е загатката за симболичното раздолжување со симболично магично дејство на привидно постигната спогодба или компромисно решение на раздолжување, или надомест за работата на слугите, тоа може да биде и крајот на оваа тематски заокружена епизода.

Додека ние размислуваме за загадочните симболички значења, во митот следи половичен одговор дека во меѓувреме, откако момчињата заминале, едната страна, со подзабавено присетување или дообјаснение, останала незадоволна и се почувствувала измамена, откако некој од советниците (кој можел да биде од сонародниците, но и придојден - поучен, од другите етнички средини)¹⁰ му објаснил на кралот дека тоа бил опасен симболичен чин - оградување со заокружување на сончевите зраци на подот, трикратно симболично зацрпување од нив и ставање во пазувите. Така кралот дознал „што значи тоа што го направило момчето и со каква мисла најмладиот од браќата го зел понуденото“, па пратил потера да ги погубат.

Би се прашале: како се присетил кралот на такво раздолжување ако не ја знаел неговата суштина, па советниците отпосле да му ја толкуваат постапката на итроманот што и во привидниот надоместок на заработувачката нашол обмислена полза? А останува и загатката, каква опасност увиделе во тоа кралските советници штом кралот одлучил да испрати потера за да ги фатат и да ги убијат. Можеби му го

¹⁰ Хамонд смета дека споменувањето на кралските советници укажува дека Херодот знаел или му кажале за македонските кралски хетајри (Hammond, 1978: стр. 8).

однел *семејното сонце*? Или *сонцето* како симбол на неговото кралско владеење? Или пак најпосле, можеби *сонцето* како симбол на нивниот бог-заштитник?

Според Борза, можеби оваа приказна била инспирација за македонското прифаќање на радијалното сонце (или звезда) како национален симбол (Borza, 1990: 81).

Тоа е една од најраните митолошки стории за верувањата на античките Македонци, со синтетизирана симболика и широки простори за разноразни коментари. А во таквата лепеза на можните претпоставки и одговори е убавината на митот, и за раскажувачите, и за слушателите, но секако и за истражувачите, од митолозите до историчарите.

Во митот, кралската реакција со потерата е задоцнета и не може да ги спречи последиците, зашто тројцата браќа Темениди ја имаат и божествената заштита во реката-спасителка од нивниот крај, која надошла и ја попречила потерата од коњаници да ги следат, но откако тие ја преминале. Затоа, нивните потомци ѝ принесувале жртви како на света река.

Интересно прашање што се наметнува е: која била оваа света река што им ги спасила животите? Борза смета дека овде станува збор за реката Халијајмон (Borza, 1990: стр. 81). Но, нам ни се чини многу поприватливо толкувањето на Хамонд, кој ја идентификува светата река со реката Берес и укажува дека „тие ја напуштиле Пиерија преминувајќи го Халијајмон, а потоа кралот ги испратил неговите коњаници, кои ги стасале во близината на наредната река во рамницата“ (N. G. L. Hammond and G. T. Griffith, 1972, стр. 434). Имено, и самиот Херодот нè наведува на оваа претпоставка кога вели дека „потомците на тие мажи од Арг ѝ принесуваат жртви како на свој спасител“, бидејќи ние знаеме само за една река што е инкорпорирана во македонската генеалогичка. Тоа е токму реката Берес, кој бил син на Македон и татко на Миеза, Берија и Олган (Stephanus Byzantinus, 1849: s.v. *Mieza*).

Херодот понатаму соопштува што се случило со тројцата браќа по нивното второ успешно бегство. Тие дошле и се населиле во „друг дел на Македонија“ близу „градините на Мида, синот на Гордиј“, каде растеле диви трендафили од по шеесет цветни ливчиња, кои со својата миризба ги надминувале другите трендафили. Теофраст пишува дека тие трендафили биле со необичен сјај, а ги имало и на соседните планини.

Според Алфред Делакулонш, на источните падини на планината Бермиј биле и златните рудници на Мида, кралот на тукашните Фриги

(Бриги). Притоа, тој соопштува: „Како и да било, цветовите на *Bermion* сè уште не ја изгубиле нивната античка слава. „Турците љубеле три нешта: сливите од *Servia*, медот од Химет, ружите од Верија“ (Делакулонш, 2000: стр. 161).

Градините на Мида под планината Бермиј веројатно биле богатиот регион околу Миеза (денешниот Копанос/Лефкадија, под Науса). Според традицијата на Македонците, токму во тие градини, над кои се издига планината Бермиј, непроодна поради снег и студ, бил фатен Силен на „изворот Инна каде Мида турил вино за полесно да го грабне богот“ (Делакулонш, 2000, стр. 161).

Така, откако браќата се населиле близу до градините на Мида, презеле напади во кои „ги покориле и другите делови на Македонија“. Со тоа, тие ја обединиле Македонија под своја власт, со Пердика I како родоначалник и прв владетел од македонската кралска династија Аргеади.

Според Борза, Херодотовата традиција за тројцата браќа можеби се одразила на патронимите на трите племиња или родовски заедници, односно приказната можеби го рефлектира издигнувањето на Гавановата власт во Елимеја, Аероповата меѓу Линкестијците (каде што вакво кралско име се појавува подоцна) и се разбира Пердика во централна Македонија. Така, со оваа хипотеза, најмалку три гранки од Македонците можат да трагаат по својата генеалогичка и крвно сродство (Borza, 1990: стр. 84).

Според Н. Проева, пак, дека легендата запишана од Херодот ја одразува најстарата фаза во создавањето на македонската држава и дека не станува збор за измислица покажува фактот што имињата на трите браќа се епиграфски посведочени во Македонија, а Пердика и Аероп се засведочени и како „кралски“ (Проева, 1997: стр. 43).

Ако се прифати создавањето на македонската држава под планината Бермиј, тогаш зошто најпознатиот центар на кралската власт се развил во градот Ајга, која се наоѓала некаде на средината меѓу Миеза (Градините на Мида) и крајбрежната Пиерија?

Е. Н. Борза е збунет „од географската спротивставеност на врската меѓу Пердика и планината Бермиј и можноста дека Македонците се населиле најпрвин во крајбрежната Пиерија“. Тој претпоставува дека движењето на пиерските Македонци конечно ја достигнало планината Бермиј во близина на Верија или Миеза и дека таму тие потпаднале под некој вид поглаварство на начин што не би можеле да го дознаеме. Ако е така, ова би значело дека Македонците ја започнале својата експанзија во областа на Пиерија уште пред борбата на Аргеадите за превласт. Меѓутоа, ако се појавиле Македонците во

рамницата на Халијакмон, а не на Пиерија, нивната миграција во централниот дел кај Верија би можела да биде дел од истиот процес што ја произвел владејачката куќа во самиот тој регион (Borza, 1990: стр. 82).

Понатаму Херодот наизменично ја изнесува генеалогичката на македонската кралска династија Аргеади на наследниот кралски престол со преземање на кралската титула од татко на син. Таа генеалогичка тој веројатно ја сознал при неговиот престој во Македонија и тоа токму на македонскиот двор (Херодот, 1998: VIII, 139).¹¹ Тоа е бездруго потврдена, историски веродостојна хроно-логија, со наведување на петте претходници на Аминта и тоа: Пердика (основачот), Аргај, Филип, Аероп и Алкета.

Значи, тоа е следната историска хронологија на македонските владетели од династијата на Аргеадите: Пердика I (околу 707/6-695 година пр. н.е.) - основач и прв владетел на македонската кралска династија Аргеади, наследен од својот син Аргај (околу 659-645), кој е наследен од својот син Филип I (околу 644-640), а тој наследен од својот син Аероп I (околу 639-574), кој е наследен од својот син Алкета (околу 573-541), а овој наследен од својот син Аминта I (540-498), кој е наследен од својот син Александар I Филхелен (498-454 година пр. н. е.). Според оваа историска хронологија, сосема е точен записот на Херодот дека Александар I е токму седмо наследно колено на македонската кралска династија Аргеади. Инаку се познати вкупно 21 владетел од кралската династија Аргеади, кои владееле од околу 707/6 до 310/9 година пр. н.е. Освен наведените, останатите владетели од оваа династија се: Пердика II (454-413), Архелаж I (413-399)¹², Орест (399-396), Аероп II (396-393), Аминта II (393-393), Паусанија (393-392), Аминта III (393/2-370/69), Александар II (370/69-369/8), Птолемај Алорски (368-365), Пердика III (365-360/59), Филип II (359-336), Александар III Македонски (Велики) (336-323), Филип III (323-317) и Александар IV (323-310/9). Значи, последен владетел бил кралот Александар IV, синот на Александар III Македонски и Роксана.

Извори:

Appianus. 1907. *Historia Romana*. Ed. P. Viereck. Lipsiae.

Demosthenes. 1966. *Orationes*. Rec. S. H. Butcher. Clarendon Press: Oxford.

¹¹ Јустин дава дополнителни податоци за раните кралеви, но неговото известување се заснова на доцнежни извори веќе нарушени со додавањето на дополнителни кралеви на листата (Justinus, 1823: VII, 1-2).

¹² Ова се совпаѓа и со родословот на Тукидид според кој пред кралот Архелаж I владееле осум други македонски кралеви од династијата Аргеади.

- Eusebius Pamphilus. 1818. *Chronicon. Bipartitum Graeco-Armeno-Latinum, Venetiis*.
- Herodotus. 1927. *Historiae. Rec. Carolus C. Hude. Oxonii*.
- Hesiodus. 1913. *Carmina. Rec. A Rzach. Lipsiae*.
- Justinus. 1823. *Historiarum Philippicarum. Ex Trogo Pompeio. Parisiis*.
- Stephanus Byzantinus. 1849. *Ethnica. Ex recensione A. Meineke*.
- Syncellus Georgius et Nicephorus Cp. 1829. *Ex recensione Guilielmi Dindorfii. Bo Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae. Vol I. Bonnae. Impensis ed. Weberi*.
- Thucydides. *Historiae. 1942. Ed. H. J. S. Jones – J. E. Powell. Oxonii*.
- Херодотова историја. 1998. Превод од старогрчки, предговор, белешки за писателот и делото, коментари на текстот Даница Чадиковска. Зумпрес: Скопје.
- Хомер. Илијада. 1982. Препев, предговор, увод и објасненија Михаил Д. Петрушевски. Скопје.

Литература:

- Borza. E. N. 1990. *In the Shadow of Olympus: the Emergence of Macedon. Princeton. New Jersey*.
- Hammond. N. G. L. 1972. *A History of Macedonia. Vol. I. Historical Geography and Prehistory. Oxford*.
- Hammond, N. G. L. and G. T. Griffith. 1978. *A History of Macedonia, Vol. II, Oxford*.
- Petsas, P. 1983. *Unpublished manumission inscriptions from Macedonia. Bo Archaia Macedonia 3*.
- Делакулонш. А. 2000. Лулката на македонската државност, од Халијакмон до Аксиј. *Macedonia Prima: Охрид*.
- Проева. Н. 1997. *Студии за античките Македонци. Historia Antiqua Macedonica 5: Скопје*.